

Bijlage 1: Gesprekspuntenlijst interviews bedrijfscases

1. Profiel respondent

- Functie
- Achtergrond
 - Opleiding
 - Vorige werkkring
- Lengte dienstverband
- Positie t.o.v. management
- Taakopvatting in de dagelijkse praktijk

2. Profiel van het bedrijf

- Jaar van oprichting en voorgeschiedenis
- Eigendomsstructuur
- Schaal/werkgebied
- Bedrijfsomvang
 - Aantal vestigingen
 - Aantal medewerkers
 - Beursnotering
 - Positie op de markt
 - Omzet
 - Bedrijfseconomische situatie
- Bedrijfsactiviteiten
- Toekomstperspectief
- Cultuur en structuur van de organisatie
 - Missie, doelstellingen en waarden van de organisatie
 - Compliancebeleid
 - Bestaan en inhoud van gedrags- en integriteitscodes
 - Organisatiestructuur
 - Rol en invloed bedrijfsleiding
 - Personeelsbeleid
 - Innovatiestreven
 - Besluitvorming en communicatie

3. De bestuurlijke omgeving van bedrijven

- Frequentie en aard van controlebezoeken
- Overleg met het bevoegd gezag
- Relatie met de overheid
- Voorbeelden en achtergronden van geconstateerde overtredingen door toezichthouders en discussies met overheden
- Vertaling van eisen van de overheid naar de praktijk

- Meningen ten aanzien van toezicht en handhaving
 - Wet- en regelgeving
 - Invloed en belang van toezicht en handhaving voor milieuzorg
 - Optreden van de overheid
 - Alternatieven

4. Branchekenmerken

- Cultuur en structuur van de branche waarin het bedrijf opereert
- Contacten en concurrentieverhoudingen
- Rol brancheverenigingen
- Ontwikkelingen

5. Maatschappelijke omgeving

- Relatie met omwonenden en belangengroepen
 - Communicatie/overleg
 - Klachten

6. Bedrijfsinterne milieuzorg

- Algemeen milieubeleid
 - Milieudoelstellingen
 - Bedrijfsmilieuplan
- Milieuafdeling
 - Organisatorische inbedding milieuzorg
 - Rol en positie milieuoördinator
- Milieuzorgsysteem
 - Redenen implementatie
 - Milieubeleidsverklaring
 - Jaarlijks milieuprogramma
 - Metingen en registraties
 - Opleidingen en trainingen
 - Verslaglegging
 - Certificering
- Audits (intern en extern) en evaluaties
- Milieuzorg in de praktijk

7. Afschrikking en generale preventie

- Kennis van opgelegde sancties
 - Algemeen en voorgelegde vignetten
 - Aard/type overtreding
 - Aard en hoogte van de opgelegde sanctie
- Relevantie van sancties
- Ernst sancties

- Gevolgen en consequenties
- Naar aard en hoogte van de sanctie
- Inschatting pakkans en strafmaat
- Vertaling van informatie over sancties naar maatregelen in de praktijk
 - Concrete voorbeelden en achtergronden van situaties waarin bedrijven maatregelen hebben genomen naar aanleiding van informatie over sancties opgelegd aan andere bedrijven.

Toelichting op de gesprekspuntenlijst

1. Profiel respondent

Van de respondenten wil ik in de eerste plaats weten hoe lang zij al bij de onderneming werken en welke achtergrond zij hebben voor wat betreft opleiding en werkervaring. Milieucoördinatoren zijn in de praktijk veelal juridisch, milieutechnisch of sociaal geschoold. Hun achtergrond en werkervaring is van belang om te kunnen verklaren hoe milieucoördinatoren milieuvraagstukken en milieuhandhaving interpreteren en vertalen naar de bedrijfsinterne besluitvorming. Beoordelen zij milieuvraagstukken bijvoorbeeld vooral aan de hand van de juridische aspecten die daaraan zijn verbonden of zien zij milieuproblemen als een milieutechnisch vraagstuk dat vraagt om innovatieve oplossingen? Ook wil ik weten wat hun functie precies inhoudt en welke taken en verantwoordelijkheden daarbij horen. Daarbij gaat het niet alleen om de formele invulling, maar ook om de opvattingen van de respondent zelf over de invulling van zijn taak. Ziet hij zichzelf bijvoorbeeld als probleemoplosser, medetoezichthouder, adviseur of *communicator* ten aanzien van verschillende interne en externe partijen? Daaraan gerelateerd wil ik, ten slotte, weten welke positie de milieucoördinator binnen de onderneming heeft ten opzichte van het management en de Raad van Bestuur van de onderneming, maar ook ten opzichte van de werkvloer. Daarbij gaat het zowel om zijn formele positie (kan de milieucoördinator voldoende onafhankelijk opereren) als om zijn informele positie (krijgt hij van zowel de bedrijfsleiding als van de werkvloer voldoende ondersteuning voor zijn optreden?).

2. Profiel van het bedrijf

Dit onderzoek heeft betrekking op veertig bedrijven in de Nederlandse afvalbranche. Van deze bedrijven wil ik allereerst enkele algemene kenmerken in kaart brengen, zoals het jaar van oprichting, de voorgeschiedenis van het bedrijf, de bedrijfsomvang (aantal werknemers, aantal vestigingen, omzet, beursnotering) en de positie op de markt, de eigendomsstructuur van de onderneming (overheidsgedomineerd/privaat/publiek-private samenwerking), het werkgebied (regionaal, landelijk, internationaal) en de bedrijfsactiviteiten. Daarnaast

wil ik enkele aspecten van de cultuur en structuur van de organisatie in kaart brengen. Met betrekking tot de cultuur van het bedrijf gaat het onder andere om de missie, doelstellingen en waarden van de organisatie. Daarbij kan worden gedacht aan het maken van winst, innovatiestreven, continuïteit op de lange termijn, het afval op een zo milieuvriendelijk mogelijke manier behandelen en verwerken, etcetera. Heeft het bedrijf zijn doelen vastgelegd in een beleidsverklaring? Heeft de onderneming een compliance- en/of integriteitsbeleid? Wordt hieraan vorm en inhoud gegeven door middel van gedrags- en integriteitscodes en, zo ja, wat is hiervan de inhoud? Hoe wordt in de praktijk vorm en inhoud gegeven aan de doelen van de organisatie? In hoeverre is dit bijvoorbeeld terug te zien in het personeelsbeleid van de onderneming? Wat is de rol en invloed van de bedrijfsleiding?

Met betrekking tot de organisatiestructuur wordt veelal een onderscheid gemaakt tussen hiërarchische en meer horizontale organisatiestructuren alsmede tussen organisaties waar de verantwoordelijkheden in de lijn of bij stafdiensten zijn neergelegd. Ik wil graag weten hoe de organisatiestructuur het best kan worden getypeerd (hiërarchisch/horizontaal, lijn/staf) en hoe de (interne) besluitvorming en communicatie zijn vormgegeven.

3. De bestuurlijke omgeving van bedrijven

Het doel van dit onderzoek is om inzicht te verschaffen in de afschrikwekkende werking van sancties op het gedrag van ondernemingen in de afvalbranche enerzijds en in de wisselwerking tussen afschrikking, maatschappelijke controle en bedrijfsintern toezicht anderzijds. De overheid beïnvloedt met haar regelgevende en toezichthoudende rol in belangrijke mate hoe er in de maatschappij tegen regelgeving en toezicht in het algemeen en tegen overtredingen en sancties in het bijzonder wordt aangekeken. Daarom ben ik geïnteresseerd in de ervaringen met en opvattingen over regulering en handhaving van bedrijven in de afvalbranche. Hoe kijken bedrijven in het algemeen aan tegen regelgeving en toezicht? Waar ligt volgens de respondenten de verantwoordelijkheid voor de naleving van wet- en regelgeving? Wat is de frequentie en aard van controles door toezichthouders? Voorts wil ik weten hoe bedrijven hun relatie met de toezichthouder beoordelen en hoe zij de inspecties en handhaving ervaren. Ook vraag ik naar concrete voorbeelden en achtergronden van geconstateerde overtredingen door toezichthouders en discussies met overheden en naar concrete voorbeelden van de wijze waarop bedrijven eisen van de overheid hebben vertaald naar de bedrijfsinterne besluitvorming. Tot slot wil ik weten welk belang bedrijven hechten aan toezicht en handhaving door de overheid in vergelijking met andere mechanismen van sociale controle. Met andere woorden: hoe belangrijk is het toezicht eigenlijk voor het garanderen van een goede milieuzorg? En wat zou er eventueel aan het toezicht door de overheid kunnen worden verbeterd of wat zijn alternatieven?

4. Branchekenmerken

De wijze waarop bedrijven tegen toezicht en handhaving aankijken en de wijze waarop informatie over sancties wordt gecommuniceerd en vertaald, kan niet los worden gezien van de branche waarin bedrijven opereren. Daarom is het belang te onderzoeken of de branche kan worden gekarakteriseerd als open of gesloten en hoe de onderlinge verhoudingen tussen bedrijven kunnen worden getypeerd. Werken bedrijven regelmatig samen, spelen ze elkaar klanten of opdrachtgevers toe of is er sprake van sterke concurrentie? Wat zijn de concurrentieverhoudingen? Wat is de positie van het bedrijf ten opzichte van concurrenten? Wat zijn de belangrijkste ontwikkelingen in de branche en welke rol spelen brancheverenigingen daarbij? Hoe wordt informatie over toezicht, handhaving en sancties binnen de branche gecommuniceerd? Welke overlegstructuren zijn er binnen de branche en hoe is de relatie tussen de branche en de overheid?

5. Maatschappelijke omgeving

Niet alleen de overheid, maar ook de maatschappelijke omgeving heeft verwachtingen over en stelt eisen aan de milieubelasting van bedrijven. Het gaat hierbij bijvoorbeeld om omwonenden, milieubelangenorganisaties, de lokale gemeenschap en de media. Vragen die hierbij van belang zijn, betreffen onder andere: Hoe is de ligging van het bedrijf ten opzichte van de bebouwde woonomgeving? Zijn er (milieu)belangenorganisaties in de omgeving actief? Hoe is de relatie met de omgeving? In welke mate krijgt het bedrijf te maken met klachten van omwonenden of omliggende bedrijven? Op welke wijze wordt er met de omgeving gecommuniceerd en op klachten gereageerd?

6. Bedrijfsinterne aandacht voor het milieu

Een belangrijk deel van dit onderzoek is erop gericht om in kaart te brengen hoe bedrijven zelf vorm en inhoud geven aan de naleving van wettelijke en maatschappelijke milieueisen en de controle daarop. Ik wil daarom vaststellen welke maatregelen bedrijven zelf hebben getroffen om de naleving van milieuregelgeving te waarborgen. Ten aanzien van het algemeen milieubeleid van de onderneming wil ik weten welke milieudoelstellingen het bedrijf hanteert en of en hoe deze hun vertaling hebben gevonden in een bedrijfsmilieuplan. Hierbij wil ik tevens vaststellen of de onderneming anticipeert op eisen van haar stakeholders en dus proactief opereert of vooral achteraf op de wensen en verwachtingen van stakeholders reageert.

Voorts wil ik weten hoe het bedrijf de milieuzorg organisatorisch heeft ingebed. Is er een aparte milieuafdeling? Wat zijn de taken en bevoegdheden van de milieuafdeling? En wat is de rol en positie van de milieuafdeling ten opzichte van het management enerzijds en de werkvloer anderzijds? Ook wil ik weten of het bedrijf een milieumanagementsysteem heeft geïmplementeerd en wat de redenen voor invoering van het managementsysteem waren. Daarbij valt

te denken aan financiële voordelen, het creëren van een betere relatie met de overheid en omwonenden, reputatievoordelen, innovatie en het verbeteren van de concurrentiepositie, maar ook de angst voor sancties of de wens om te handelen in overeenstemming met wettelijke en maatschappelijke milieueisen. Ten aanzien van het milieumanagementsysteem wil ik verder nagaan welke voorzieningen en maatregelen het bedrijf heeft getroffen (welke metingen en registraties worden uitgevoerd), hoe de interne communicatie over milieuvraagstukken verloopt, hoe de opleidingen en trainingen van het personeel zijn geregeld, welke interne en externe controles worden uitgevoerd, hoe frequent dat gebeurt en hoe de verslaglegging daaromtrent is gewaarborgd. Tot slot is het van belang om te weten of het milieumanagementsysteem is gecertificeerd en wat er met de resultaten van de milieuaudits wordt gedaan.

Een belangrijk aspect, tot slot, betreft de rol en houding van de bedrijfsleiding bij de naleving van wettelijke en maatschappelijke eisen en de vertaling van die signalen naar de bedrijfsinterne besluitvorming. Daarbij gaat het om de houding en attitude van het management ten aanzien van wettelijke en maatschappelijke milieueisen, de wijze waarop het topmanagement signalen van buiten interpreteert (zien zij die als een kans of juist als een bedreiging) en de voorbeeldfunctie van het management.

7. Afschrikking en generale preventie

Afschrikking berust op de vooronderstelling dat aan het plegen van delicten een rationeel beslisproces ten grondslag ligt. De onderneming wordt in die visie voorgesteld als een rationele en amorele actor die gepreoccupeerd is met informatie over de pakkans en op te leggen sancties, deze informatie nauwkeurig interpreteert en vertaalt naar de eigen situatie en, tot slot, maatregelen neemt om sancties te voorkomen. Ik wil onderzoeken in hoeverre deze vooronderstellingen ook in de praktijk gelden. Daartoe wil ik onder meer vaststellen in hoeverre bedrijven kennis hebben van sancties opgelegd aan andere bedrijven, hoe informatie over sancties door de respondenten wordt geïnterpreteerd en vertaald binnen hun organisatie, hoe respondenten de pakkans en de strafmaat in concrete gevallen inschatten en in hoeverre bedrijven maatregelen treffen naar aanleiding van informatie over sancties om te voorkomen dat zij zelf in overtreding zijn.

Om de kennis van de respondenten over sancties opgelegd aan andere bedrijven te onderzoeken, stel ik een aantal vragen. Ten eerste vraag ik de respondenten naar het *aantal* voorbeelden dat zij zich herinneren van bestuursrechtelijk of strafrechtelijk optreden tegen een ander afvalbedrijf in een periode tot twee jaar voorafgaand aan het interview. Dezelfde vraag stel ik ten aanzien van voorbeelden van individuele bestuurders of directeuren tegen wie strafrechtelijk is opgetreden. Vervolgens vraag ik de respondenten om een concreet voorbeeld te beschrijven. Van de voorbeelden die de respondenten zelf

aandragen, wil ik vervolgens weten hoe zij daarvan op de hoogte zijn geraakt en wat de respondenten zich herinneren over de aard van de overtreding en de opgelegde sanctie.

Voorts wil ik van de twee voor dit onderzoek geselecteerde sancties weten in hoeverre de respondenten daarvan op de hoogte zijn. Ook wil ik weten hoe de respondenten de pakkans en de strafmaat in beide concrete gevallen inschatten. In het geval zij de daadwerkelijk opgelegde sanctie niet kennen, wil ik weten zij welke sanctie zij verwachten dat er in de beide gevallen is opgelegd.

Verder is het van belang in kaart te brengen in hoeverre de respondenten informatie over opgelegde sancties kunnen benutten binnen hun eigen organisatie. Is informatie over sancties bij andere bedrijven van belang voor de uitoefening van de eigen taken? Waarom wel of waarom niet? Daarbij ben ik ook geïnteresseerd in concrete voorbeelden van sancties die respectievelijk wel en niet van belang waren en de redenen daarvoor.

In het verlengde daarvan wil ik in kaart brengen in hoeverre bedrijven maatregelen hebben getroffen naar aanleiding van informatie over opgelegde sancties. Daarbij gaat het om concrete voorbeelden van sancties naar aanleiding waarvan het bedrijf maatregelen heeft getroffen. Ook ben ik geïnteresseerd in de inhoud en aard van die maatregelen. Maatregelen kunnen enerzijds het karakter hebben van verbetermaatregelen, maar het is evengoed mogelijk dat bedrijven hun activiteiten verplaatsen naar andere regio's of andere landen om te ontkomen aan de toezicht- en handhavingdruk die zij in Nederland ervaren; overtredingen verhullen voor de toezichthouder; bedrijfsactiviteiten stoppen omdat het voor het bedrijf bijvoorbeeld niet (langer) mogelijk is de betreffende regelgeving na te leven; of proberen om het milieubeleid van de overheid in hun eigen voordeel te beïnvloeden.

Tot slot wil ik weten wat nu eigenlijk het ergst is aan het feit dat sancties opgelegd kunnen worden, of met andere woorden wat de belangrijkste redenen zijn om sancties te willen voorkomen. Welke consequenties of gevolgen zou het voor het bedrijf hebben als het bestraft zou worden voor milieudelicten? En maakt het daarvoor nog uit welk type sanctie wordt opgelegd (strafrechtelijk/bestuurrechtelijk, aan de onderneming of individuele bestuurders) en wat de strafmaat is?

Bijlage 2: Overzicht bedrijfscases

Nr	Omvang onderneming	Eigendomsstructuur	Profiel bedrijf in dit onderzoek	Data interviews	Functie respondent	Lengte dienstverband	Achtergrond	Vorige werkring*
1	Groot	Publiek	Toegewijde regelvolger	7 augustus 2007	Hoofd afdeling HRM/ personeelszaken	12 jaar	Overig	4
2	Klein	Privaat	Reactieve onderneming	7 augustus 2007	Directeur-eigenaar	3 jaar	Milieutechnisch	2
3	Middelgroot	Privaat	Toegewijde regelvolger	9 augustus 2007	Milieucoördinator	6 maanden	Milieutechnisch	5
4	Groot	Privaat	Defensieve onderneming	10 augustus 2007	Locatiebeheerder	5 jaar	Overig	5
5	Groot	Privaat	Strategische speler	4 september 2007	Milieucoördinator Bedrijfsjurist	2 jaar 5 jaar	Milieutechnisch Juridisch	2 5

* De cijfers verwijzen naar de volgende beroepscategorieën:

- 1) Toezichthouder
- 2) Adviseur
- 3) Vergelijkbare functie bij een ander afvalbedrijf
- 4) Andere functie bij hetzelfde bedrijf
- 5) Vergelijkbare functie in een andere milieusector
- 6) Anders

6	Middelgroot	Privaat	Toegewijde regelvolger	11 september 2007	Milieucoördinator	9 jaar	Milieutechnisch	6
7	Middelgroot	Publiek	Toegewijde regelvolger	11 september 2007	Milieucoördinator Directeur	2 jaar 8 jaar	Sociaal Overig	3 4
8	Klein	Publiek- privaat	Reactieve onderneming	18 september 2007	Bedrijfsleider	8 jaar	Milieutechnisch	2
9	Groot	Publiek	Toegewijde regelvolger	24 september 2007	Milieucoördinator	1 jaar	Milieutechnisch	5
10	Middelgroot	Publiek- privaat	Toegewijde regelvolger	25 september 2007	Directeur	Langer dan 10 jaar	Overig	4
11	Middelgroot	Privaat	Strategische speler	27 september 2007	Hoofd afdeling acceptatie	16 jaar	Milieutechnisch	1
12	Groot	Publiek	Responsieve onderneming	8 oktober 2007	Hoofd afdeling KAM Milieucoördinator Compliance officer	12 jaar 14 jaar 1 maand	Milieutechnisch Overig Juridisch	2 6 6

13	Groot	Privaat	Responsieve onderneming	12 oktober 2007 10 januari 2008 7 mei 2009 22 juni 2009 4 augustus 2009 18 augustus 2009	Directeur Hoofd afdeling KAM Milieuoördinator Milieuoördinator Milieuoördinator Idem Idem	5 maanden 2 jaar > 30 jaar 1,5 jaar 18 jaar	Overig Milieutechnisch Milieutechnisch Milieutechnisch Milieutechnisch	5 4 5 4 5
14	Middelgroot	Publiek	Strategische speler	19 oktober 2007	Milieuoördinator	10 maanden	Milieutechnisch	6
15	Groot	Publiek	Toegewijde regelvolger	29 oktober 2007	Hoofd afdeling beleidszaken	10 jaar	Overig	6
16	Klein	Privaat	Toegewijde regelvolger	7 november 2007	Milieuoördinator	2 jaar	Milieutechnisch	5
17	Groot	Privaat	Defensieve onderneming	12 november 2007	Directeur-eigenaar	Langer dan 10 jaar	Overig	4
18	Middelgroot	Privaat	Toegewijde regelvolger	30 november 2007	Milieuoördinator	Langer dan 10 jaar	Milieutechnisch	4

19	Groot	Publiek	Responsieve onderneming	5 december 2007	Milieucoördinator	12 jaar	Overig	6
20	Klein	Privaat	Combinatie toegewijde regelvolger - defensieve onderneming	6 december 2007	Directeur	10 jaar	Milieutechnisch	4
21	Klein	Privaat	Toegewijde regelvolger	9 januari 2008	Directeur-eigenaar	37 jaar	Milieutechnisch	4
22	Klein	Privaat	Combinatie toegewijde regelvolger - defensieve onderneming	11 januari 2008	Directeur-eigenaar	18 jaar	Overig	6
23	Groot	Publiek	Strategische speler	15 april 2009	Milieucoördinator	3,5 jaar	Milieutechnisch	2
24	Middelgroot	Privaat	Strategische speler	16 april 2009	Milieucoördinator	4 jaar	Milieutechnisch	3
25	Groot	Publiek	Reactieve onderneming	22 april 2009	Hoofd afdeling facilitaire zaken	5 jaar	Overig	6
26	Middelgroot	Publiek	Reactieve onderneming	12 mei 2009	Milieucoördinator	25 jaar	Overig	6

27	Middelgroot	Privaat	Defensieve onderneming	8 juni 2009	Milieucoördinator	7 jaar	Milieutechnisch	1
28	Middelgroot	Privaat	Combinatie toegewijde regelvolger - defensieve onderneming	10 juni 2009	Milieucoördinator	10 jaar	Milieutechnisch	4
29	Middelgroot	Publiek	Reactieve onderneming	9 juli 2009	Milieucoördinator	18 jaar	Milieutechnisch	4
30	Middelgroot	Publiek	Reactieve onderneming	14 juli 2009	Milieucoördinator	6 jaar	Overig	4
31	Middelgroot	Publiek	Toegewijde regelvolger	15 juli 2009	Milieucoördinator	4,5 jaar	Overig	1
32	Groot	Publiek	Toegewijde regelvolger	17 juli 2009	Milieucoördinator	9 jaar	Milieutechnisch	2
33	Groot	Privaat	Combinatie toegewijde regelvolger - defensieve onderneming	22 juli 2009	Milieucoördinator	12 jaar	Milieutechnisch	2
34	Middelgroot	Privaat	Defensieve onderneming	28 juli 2009	Milieucoördinator	18 jaar	Milieutechnisch	1

35	Middelgroot	Publiek	Reactieve onderneming	23 juli 2009	Milieucoördinator	9 jaar	Sociaal	3
36	Middelgroot	Publiek	Responsieve onderneming	27 juli 2009	Milieucoördinator	10 jaar	Milieutechnisch	5
37	Middelgroot	Privaat	Strategische speler	16 september 2009	Milieucoördinator	4 maanden	Milieutechnisch	2
38	Groot	Publiek	Reactieve onderneming	25 augustus 2009 7 september 2009	Milieucoördinator Directeur	5 jaar 3 jaar	Sociaal Overig	3 3
39	Middelgroot	Publiek	Reactieve onderneming	9 december 2009	Hoofd afdeling facilitaire zaken	26 jaar	Overig	1
40	Groot	Publiek	Reactieve onderneming	25 maart 2009 17 juni 2009 9 september 2009 23 september 2009 4 november 2009 9 februari 2011 30 januari 2012	Milieucoördinator	5 jaar	Milieutechnisch	5

Bijlage 3: Gesprekspuntenlijst interviews toezichthouders

1. Profiel respondent

- Functie
- Achtergrond
 - Opleiding
 - Vorige werkkring
 - Lengte dienstverband
- Taakopvatting in de dagelijkse praktijk

2. Aard en kenmerken van het milieutoezicht

- Algemeen
 - Ontwikkelingsgeschiedenis en belangrijkste veranderingen
 - Toekomstperspectief en ideaal toekomstscenario
- Aard en kenmerken inspecties
 - Capaciteit
 - Frequentie
 - Aard/Type
 - Invulling
 - Aandachtspunten en beoordelingscriteria

3. Relatie met de onder toezichtgestelde bedrijven

- Visie afvalbranche
 - Ontwikkelingen
 - Professionaliteit
 - Regelnaleving
 - Onderscheid publieke en private bedrijven
- Relatie met de onder toezichtgestelde bedrijven
 - Rol/belang milieuoördinator
 - Milieuzorgsystemen
 - Risico's en dilemma's
 - Vertrouwen/wantrouwen
 - Goede relatie versus verzakelijking
 - Effecten van het toezicht
 - Benutten van sancties
 - Strafrecht versus bestuursrecht

4. Wisselwerking met andere vormen van sociale controle

- Relatie met de maatschappelijke omgeving
 - Overleg

- Benutten toezichthoudende rol omgeving
- Belang en effecten
- Relatie met certificerende instanties
 - Overleg
 - Benutten rapportages/inspecties
 - Belang en effecten toezicht

Toelichting gesprekspuntenlijst

1. Profiel respondent

Van de respondenten wil ik weten hoe lang ze als toezichthouder werken en wat hun achtergrond is qua opleiding en werkervaring. In het bijzonder ben ik geïnteresseerd in de vraag of toezichthouders ervaring hebben in het bedrijfsleven, bijvoorbeeld als milieucoördinator, en in hoeverre en op welke wijze bedrijfservaring van belang is voor het goed uitoefenen van het toezicht. Kan een toezichthouder zich daardoor beter wapenen tegen bepaalde risico's, zoals *window dressing* en collusie? Voorts wil ik weten wat hun werk in de dagelijkse praktijk inhoudt en wat zij als hun belangrijkste taak beschouwen. Zien zij zichzelf bijvoorbeeld als controleur, adviseur, scheidsrechter, belangenbehartiger, etcetera?

2. Aard en kenmerken milieutoezicht

De milieuhandhaving is al sinds het einde van de jaren tachtig onderwerp van vele discussies, debatten en onderzoeken en is misschien wel het meest veranderlijke beleidsveld dat er is. Ik ben in het bijzonder geïnteresseerd in hoe toezichthouders hier tegenaan kijken. Wat zijn volgens hen de belangrijkste ontwikkelingen in het toezicht van de laatste jaren? Welke betekenis hebben die gehad voor de dagelijkse praktijk van de toezichthouder? Hoe kijken zij aan tegen nieuwe ontwikkelingen, zoals de oprichting van regionale milieudiensten, de opkomst van systeemgericht toezicht, de populariteit van *naming* en *shaming* en de invloed van Europa? Hoe ziet de toekomst van de milieuhandhaving eruit en wat is volgens deze toezichthouders een ideaal toekomstscenario voor de milieuhandhaving? Vervolgens wil ik een aantal meer praktische aspecten van het toezicht in kaart brengen. Een veel gehoord probleem is het bestaan van capaciteitstekorten. Ik ben daarom benieuwd hoeveel bedrijven toezichthouders onder hun hoede hebben en wat dit betekent voor de manier waarop ze hun toezicht kunnen uitoefenen. Ook ben ik geïnteresseerd in de wijze waarop zij concreet handen en voeten geven aan het uitoefenen van toezicht. Hoe frequent worden bedrijven bezocht? Hoe ziet het toezicht eruit en waar letten toezichthouders in de praktijk op?

3. Relatie met de onder toezichtgestelde bedrijven

In het bijzonder ben ik natuurlijk geïnteresseerd in de relatie met de onder toezicht gestelde afvalbedrijven. Als eerst wil ik graag weten hoe de toezichthouders aankijken tegen de afvalbranche. Wat zijn de belangrijkste ontwikkelingen? Klopt de door de branche gesignaleerde verandering van een steeds professionelere branche? Hoe beoordelen zij het nalevingsgedrag van afvalbedrijven? Zien toezichthouders daarbij een verschil tussen overheidsgedomineerde en private bedrijven?

Voorts wil ik aan de hand van concrete voorbeelden en situaties spreken over hoe het toezicht er bij deze bedrijven uit ziet. Hoe belangrijk is het voor de toezichthouder om een goede voedingsbodem binnen het bedrijf te hebben om het toezicht zo effectief en efficiënt mogelijk in te richten? Hoe belangrijk is de rol van de milieucoördinator daarbij? Ook wil ik weten of en in hoeverre toezichthouders gebruikmaken van de milieumanagementsystemen van bedrijven. Natuurlijk ben ik in het bijzonder geïnteresseerd in de vraag hoe de toezichthouder omgaat met geconstateerde overtredingen. Welke strategieën hanteert de toezichthouder om het gedrag van het bedrijf te beïnvloeden? En in hoeverre benut de toezichthouder de dreiging met sancties om gedrag te beïnvloeden? Daarbij wil ik onder andere weten wat de keuze voor bestuursrechtelijke of strafrechtelijke handhaving bepaalt, wat de toezichthouder van sancties verwacht en hoe effectief bestraffing volgens de toezichthouder is. Tot slot wil ik weten welke dilemma's of risico's de toezichthouder in de praktijk ervaart. Hoe wordt bijvoorbeeld omgegaan met het bewaken van de balans tussen een goede relatie met de onderneming enerzijds en het bewaken van onafhankelijkheid en integriteit anderzijds?

4. Wisselwerking met andere vormen van sociale controle

In dit proefschrift staat onder andere de vraag centraal in hoeverre de handhavingstrategie gericht op afschrikking van invloed is op de werking van maatschappelijke controle en de bedrijfsinterne zorg voor de naleving van milieuregelgeving en (omgekeerd) in hoeverre de maatschappelijke controle van ondernemingen en de bedrijfsinterne milieuzorg de afschrikwekkende werking van sancties beïnvloeden. Om die vragen te beantwoorden, wil ik onder andere weten hoe toezichthouders aankijken tegen de maatschappelijke omgeving en milieuaudits door bedrijven en certificerende instellingen als vormen van controle. Voeren toezichthouders overleg met deze controlerende instanties? In hoeverre sluiten zij aan bij andere vormen van maatschappelijke controle en maken zij gebruik van de resultaten van andere toezichthouders? Hoe effectief zijn deze andere vormen van controle?

Bijlage 4: Overzicht interviews toezichthouders

Nr	Datum	Type organisatie	Functie respondent(en)
T1	3 december 2007	Milieubelangengroep	Directeur/milieukundige
T2	8 januari 2008	Regionale milieudienst	Hoofd bureau handhaving
T3	16 januari 2008	Milieubelangengroep (Met deze respondent heb ik gedurende 2008 en 2009 uitvoerig e-mail contact onderhouden over de problematiek rondom het lokale industrieterrein waarop meerdere van de geïnterviewde afvalbedrijven zijn gevestigd)	Penningmeester
T4	8 april 2008	VROM-Inspectie	Interview met 3 personen: - Teamleider - Jurist - Inspecteur
T5	25 september 2008	Nvt	Oud-Officier van Justitie, thans juridisch adviseur
T6	22 januari 2009 6 augustus 2009	VROM-Inspectie	Hoofd afdeling Handhaving

T7	31 maart 2009 29 juli 2009 20 april 2010	Regionaal milieuteam van de politie	Hoofd Regionaal milieuteam
T8	20 juli 2009	VROM-Inspectie	Inspecteur
T9	23 oktober 2009	Provincie/ Afdeling Handhaving, Juridische zaken en Beleid	Beleidsmedewerker afdeling Handhaving
T10	16 november 2009	Regionale milieudienst	Toezichthouder
T11	20 november 2009	Regionale milieudienst	Toezichthouder
T12	20 november 2009	Regionale milieudienst	Toezichthouder
T13	27 november 2009	Regionale milieudienst	Toezichthouder
T14	27 november 2009	Regionale milieudienst	Toezichthouder

T15	18 december 2009	Nvt	Gepensioneerd toezichthouder
T16	8 januari 2010	Regionale milieudienst	Interview met 2 personen: - Toezichthouder - Toezichthouder